

The processes of humanization of education and orientation towards individual development in the conditions of globalization and formation of an information society place emphasis on establishing partnerships between its participants (teachers, students and administration) as a condition and means for achieving a coherent result. It has been found out that scientific achievements of the student as a participant of the educational process mainly concern three positions, namely: adaptation of the student to the conditions of study at the institution of higher education, the system of support of a student in a higher education institution and development of student self-government in a higher education institution. It is stated that formation of a student's position as a subject of management of the institution of higher education will take place under the conditions of strengthening the emphasis on interaction in the "teacher-student-administration" system and the revision of the forms of work with the student on the basis of confirmation of the position of his/her self-sufficiency and acquiring the status of legal subject with the right of expression of will and self-determination.

Key words: participants in the educational process, student, teacher, administration, quality management.

УДК 378.011.3-051:81'243

Світлана Міхно

Сумський державний університет

ORCID ID 0000-0002-8307-1028

DOI 10.24139/2312-5993/2018.05/164-175

РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНО-ТВОРЧОЇ САМОСТІЙНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ (ПРИ ВИВЧЕННІ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН)

У статті на основі методу аналізу, синтезу та узагальнення розкрито сутність поняття «пізнавально-творча самостійність майбутніх учителів іноземної мови» й визначено особливості формування пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін. Розроблено технологію формування пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін, яка містить такі етапи: професійно-мотиваційний, змістово-діяльнісний, особистісно-рефлексійний. Визначено педагогічні умови, які сприяють ефективній реалізації розробленої технології. Розкрито загальні питання підготовки та проведення педагогічного експерименту. На основі методів психолого-педагогічної діагностики, обсерваційних методів, узагальнення та прогнозування, проведено моніторинг сформованості пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін та висвітлено його результати, здійснено кількісний і якісний аналіз результатів дослідження з використанням методів математичної статистики. Практичне значення дослідження полягає у використанні його результатів для оновлення змісту лекційних і практичних занять із педагогічних дисциплін. Перспективними напрямками подальших розвідок є виявлення впливу розробленої педагогічної технології на рівень сформованості пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів української мови та літератури.

Ключові слова: технологія, майбутні вчителі, заклади вищої освіти, іноземна мова, пізнавально-творча самостійність, педагогічні дисципліни.

Постановка проблеми. Головна функція педагогічного закладу вищої освіти в сучасних умовах – підготовка фахівців, здатних творчо і продуктивно мислити, ініціативно й відповідально ставитися до професійної діяльності. Особистісно зорієнтований напрям сучасної української педагогічної освіти, спрямований на підготовку майбутнього вчителя, може бути реалізованим за умови не лише прагнення студента отримувати під час навчання в педагогічному закладі вищої освіти професійні знання, а й наявності в нього сталих умінь і навичок пізнавально-творчої самостійності, які забезпечать спроможність самостійно опановувати нові знання і у процесі вивчення педагогічних дисциплін, і в подальшій професійно-педагогічній діяльності. Сприятливе підґрунтя для вирішення цієї проблеми створюється у процесі вивчення педагогічних дисциплін. Адже саме сьогодні майбутній учитель іноземної мови має навчитися виокремлювати фахово важливі знання з розмаїття, яке пропонує сучасний навчальний інформаційний простір, самостійно засвоювати й оперативно використовувати набуті знання.

Аналіз актуальних досліджень. Процес формування пізнавально-творчої самостійності індивіда досліджували науковці у філософсько-педагогічній (І. Бех, Дж. Брунер, Б. Гершунський, С. Гончаренко, М. Євтух, М. Каган, В. Лозова, Н. Ничкало, М. Розов, О. Савченко, В. Серіков, Л. Тархова, І. Якіманська), психологічній (К. Абульханова-Славська, Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, Е. де Боно, С. Жуков, С. Кулагіна, Н. Лейтес, А. Маркова, А. Маслоу, В. Мухіна, С. Рубінштейн, Г. Цукерман) та методичній площині (Є. Голант, І. Зимня, І. Ільясов, Г. Кітайгородська, О. Кушнір, І. Лернер, С. Ніколаєва, Ю. Пассов, Т. Серова, М. Скаткін). Спираючись на суттєві доробки цих учених, авторські концепції розвитку пізнавально-творчої самостійності студента вищої школи пропонують сучасні дослідники – В. Беліков, В. Буряк, О. Іванова, С. Кулагіна, О. Малихін, В. Мілашевич, Р. Насреддінова, В. Повзун, М. Солдатенко, О. Цокур, В. Чайка, Н. Янкіна. Власне професійна підготовка студентів – майбутніх учителів іноземної мови – усебічно аналізується в роботах В. Бондаревського, Л. Литвинової, О. Олексюк, Л. Подоляк, З. Равкіна та інших.

У зв'язку з такими тенденціями актуальною є проблема теоретичного обґрунтування технології формування пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін та її реалізації.

Мета статті – виявити вплив теоретично обґрунтованої й експериментально перевіреної технології на рівень сформованості пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін.

Методи дослідження:

- *теоретичні* – аналіз, синтез, систематизація та класифікація філософської, психолого-педагогічної й методичної літератури для

порівняння і зіставлення різних поглядів на досліджувану проблему з метою уточнення поняття пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови, її структури, компонентів та особливостей формування; моделювання й обґрунтування технології формування пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін;

- *емпіричні* – педагогічний експеримент для перевірки ефективності розробленої технології формування пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін; методи психолого-педагогічної діагностики (анкетування, тестування, бесіди, опитування), обсерваційні методи (педагогічне спостереження, самоспостереження, самооцінка), узагальнення та прогнозування для виявлення рівнів сформованості пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін;

- *методи математичної статистики* для кількісного та якісного аналізу результатів педагогічного експерименту.

Виклад основного матеріалу. На підставі проведеного аналізу *обґрунтовано пізнавально-творчу самостійність майбутніх учителів іноземної мови* як динамічну якість, в основу якої покладено органічне поєднання інтелектуальних здібностей і вмінь особистості орієнтуватися в іншомовному просторі, готовності й прагнення виконати творчо навчально-пізнавальну діяльність без зовнішнього втручання, адекватно оцінити хід та результати цієї діяльності (Жарова, 1993; Жерновникова, 2009; Лазарева, 2014; Малихін, 2005; Савченко, 1982; Радул, 2002).

Особливістю формування пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін є здатність особистості студента до самоактуалізації, самонавчання, самоконтролю, самооцінки, самоуправління й самоорганізації в іншомовному середовищі (Малихін, 2005; Сіняговська, 2011).

Проведений аналіз дав підстави визначити, що *структура* пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови містить такі компоненти (Половникова, 1968; Шамова, 1982): мотиваційний, орієнтаційний, змістово-операційний, діяльнісний, енергетичний, діагностично-оцінювальний, рефлексивний, організаційний, емоційний.

З урахуванням змісту компонентів *структури* формування пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови та логіки процесу їхньої підготовки було обґрунтовано технологію формування пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін, концептуальну основу якої становлять *системний, особистісно орієнтований, культурологічний та компетентнісно-креативний* підходи.

Розроблена технологія формування пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін містить такі етапи: професійно-мотиваційний, змістово-діяльнісний, особистісно-рефлексійний.

Визначено педагогічні умови формування пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін: включення студентів у різні види самостійної навчальної діяльності; моделювання професійно-орієнтованих ситуацій, завдань, що вимагають нестандартного підходу до їх вирішення; організація цілеспрямованої роботи з формування ціннісних орієнтацій майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін з метою усвідомлення останніми значущості пізнавально-творчої самостійності.

Експериментальна робота здійснювалася впродовж 2014–2017 рр. у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка та Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди. В експериментальному дослідженні брали участь 206 майбутніх учителів іноземної мови, із яких було сформовано одну експериментальну групу (ЕГ), що налічувала 152 студенти. До контрольної групи (КГ) увійшло 54 студенти.

На *констатувальному* етапі педагогічного експерименту було проведено діагностування вхідного рівня сформованості пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін за критеріями (мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-творчий, рефлексійно-результативний) й показниками. Були також визначені рівні сформованості пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін (високий (В), середній (С), початковий (П)).

Оцінювання рівнів сформованості пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін за мотиваційним критерієм проводили із застосуванням адаптованої методики визначення спрямованості мотивації особистості на визначення типу цієї мотивації (Л. Васильченко), методики вивчення ціннісних орієнтацій (модифікація методики М. Рокича) та методики «Вивчення професійної спрямованості особистості» (Є. Рогов); за когнітивним критерієм – проективної методики незавершених речень із метою дослідження наявності системи необхідних знань та пізнавального інтересу майбутніх учителів іноземної мови до формування їхньої власної пізнавально-творчої самостійності; за діяльнісно-творчим критерієм – тесту «Самооцінка пізнавально-творчої самостійності особистості» (М. Фетіскін), методики для оцінки пізнавально-творчої самостійності особистості «Ваш креативний потенціал» (О. Лук) та психолого-педагогічні ситуації, які

виявляли сформованість умінь та навичок, необхідні майбутньому вчителю іноземної мови для формування пізнавально-творчої самостійності; за рефлексійно-результативним критерієм – методики М. Куна – Т. Мак-Партланда «Хто Я?», методика «Який Я вчитель?», методики діагностики професійної підготовленості вчителя до педагогічної діяльності (В. Уруський) та адаптованої методики А. Карпова для діагностики рефлексивності особистості майбутнього вчителя.

Статистична обробка отриманих даних упродовж *констатувального етапу педагогічного експерименту* засвідчила, що загальний стан сформованості пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін знаходиться переважно на початковому й середньому рівнях (відповідно у 62,4 % і 33,9 % студентів) і лише в незначній частині майбутніх учителів (3,7 %) – на високому рівні. Діагностичне обстеження дозволило виділити низку недоліків, що існують при формуванні пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін: епізодичне оновлення знань на відміну від постійного, системно впорядкованого; недостатнє усвідомлення майбутніми вчителями потреби у творчому розвитку та недостатнє забезпечення зв'язку теорії з практикою; механічне перенесення чужого досвіду у власну діяльність; невміння знаходити нестандартні рішення на основі результатів самостійно набутих знань. Констатування початкового й середнього рівнів сформованості пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін, на даному етапі педагогічного експерименту, підтвердило актуальність і доцільність дослідження.

Формувальний етап педагогічного експерименту був спрямований на перевірку розробленої технології формування пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін.

Реалізацію *професійно-мотиваційного етапу* технології було спрямовано на включення студентів у різні види самостійної роботи (обов'язкова, бажана, додаткова) – перша педагогічна умова. З цією метою було проведено систему таких заходів: з'ясування ставлення майбутніх учителів іноземної мови до формування власної пізнавально-творчої самостійності; визначення рівня готовності до її виконання; розробка «Методичних рекомендацій щодо формування пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін»; укладання «Положення про пізнавально-творчу самостійність майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін»; розробка комплексу інформаційно-методичного забезпечення пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови (матеріали, завдання, зошити для самостійної роботи на паперових та

електронних носіях, що повністю віддзеркалюють тематику програм за кожним модулем педагогічних дисциплін) та рекомендацій для студентів із метою підвищення рівня їхньої готовності до виконання різних видів самостійної роботи (пам'ятка «Навчись самостійно працювати», Правила читання книги, огляду літературних джерел, анотування, цитування, реферування тощо); здійснення цілеспрямованої системи дій щодо формування позитивної мотивації до формування пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін (ознайомлення студентів із історією наукової проблеми, розкриття наукової, практичної, соціальної значущості теоретичних знань, показ міждисциплінарних зв'язків, зіткнення життєвих і наукових уявлень, створення установки на майбутню професійну діяльність, залучення цікавої навчальної інформації, використання новітніх інформаційних технологій, запровадження різнорівневих завдань, варіативних домашніх завдань, зближення навчальної, дослідницької й творчої діяльності, використання системи рейтингового оцінювання навчальних досягнень студентів). Названі заходи забезпечили широке залучення студентів експериментальної групи до аудиторної й позааудиторної самостійної роботи. При цьому перевага надавалася виконанню завдань реконструктивного і творчого рівнів, як-от: аналітичний розгляд наукових публікацій; підготовка доповідей та повідомлень; складання підсумкових таблиць; презентація матеріалів; участь у діловій, рольовій або командній грі; підготовка індивідуального та групового проекту; укладання портфолію; участь у тренінгових програмах із використанням програмного забезпечення; виконання й захист індивідуального науково-дослідного завдання, що містять потужний потенціал для формування й вияву такої якості, як пізнавально-творча самостійність. Усе це сприяло зануренню майбутніх учителів іноземної мови в педагогічну проблематику, розумінню ними значущості професії і власної місії в суспільстві, усвідомленню творчої природи професійної діяльності, формуванню стійкої установки на здобуття знань, набуття професійної майстерності щодо формування пізнавально-творчої самостійності.

Професійно-мотиваційний етап технології було спрямовано на стимулювання інтересу до пізнавально-творчої самостійності, позитивного ставлення до пізнавально-творчої самостійності, мотивації до пізнавально-творчої самостійності, розуміння можливостей педагогічних дисциплін для формування пізнавально-творчої самостійності.

На *змістово-діяльнісному етапі* реалізації технології студентами застосовувалися відповідні знання, уміння й навички на практиці для формування пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін. На даному етапі відбувалося *моделювання професійно-орієнтованих ситуацій, завдань, що*

вимагають нестандартного підходу до їх вирішення (друга педагогічна умова). Моделювання зазначених ситуацій, завдань в експериментальній групі здійснювалося шляхом використання ситуаційних вправ, ділових ігор, методу «мозкової атаки», методу проєктів, а також методів аналізу, аналогій тощо. Підкреслимо, що під час вирішення таких ситуаційних вправ головним поставало не вміння студентів працювати без сторонньої допомоги, а здатність вирішувати цілісні завдання, що містять усі компоненти формування пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін. Серед них перевага надавалася формуванню вмінь і навичок виділяти проблему, визначати цілі та складати план їх вирішення, аналізувати, прогнозувати й приймати виважене рішення, обмінюватися думками та спостереженнями, співвідносити свої погляди й оцінки з професійними вимогами, демонструвати власну позицію, що слугують запорукою формування самостійності фахівця іншомовному просторі. Найважливішим компонентом при цьому виступало прийняття студентами самостійного рішення, а також їхня активна участь у колективному оцінюванні й самооцінюванні процесу прийняття такого рішення.

Досягненню мети *рефлексійно-коригувального етапу технології* сприяли організації цілеспрямованої роботи з формування ціннісних орієнтацій студентів із метою усвідомлення останніми значущості пізнавально-творчої самостійності для виконання професійних обов'язків (третя педагогічна умова). Було включено у зміст педагогічних дисциплін інформацію виховного спрямування щодо високого призначення педагога в суспільстві, його професійних обов'язків, ролі професійних цінностей, зокрема, пізнавально-творчої самостійності, у майбутній професійній діяльності. При цьому виховна інформація органічно й природно пов'язувалася з навчальним матеріалом і в такий спосіб забезпечувала опосередкований вплив на мотиваційно-ціннісну сферу особистості студента як на рівні свідомості, так і підсвідомості; стимулювали студентів до підведення підсумків, здійснення професійної рефлексії – осмислення власного досвіду діяльності, якісного оцінювання всіма суб'єктами отриманих результатів; самооцінки власної готовності до професійної діяльності в контексті формування пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін, екстеріоризації власних досягнень і досвіду.

На даному етапі майбутні вчителі іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін були здатними до самоорганізації й самореалізації, а саме: постійно працювали над удосконаленням власної особистості, поглиблювали професійні знання, підвищували рівень професійної майстерності; здійснювали самоаналіз та самооцінку, формували здатність до цілепокладання, аналізу результатів власної діяльності.

Результати *контрольного* зрізу засвідчили значне підвищення рівня сформованості пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін в експериментальній групі (див. табл. 1).

Найвищі результати зафіксовано за мотиваційним критерієм, що підтвердило доцільність застосування комплексу засобів програмно-змістового й навчально-методичного забезпечення технології формування пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін.

Таблиця 1

Узагальнені результати експериментальної роботи (у %)

Умовні позначення: ЕГ – експериментальна група, КГ – контрольна група, В – високий рівень, С – середній рівень, П – початковий рівень

Критерій	Показники	Рівні	ЕГ (152 особи)			КГ (154 особи)		
			I зріз	II зріз	Приріст	I зріз	II зріз	Приріст
1	2	3	4	5	6	7	8	9
мотиваційний	1. Ціннісно-професійні орієнтації майбутнього вчителя іноземної мови	В	–	17,6	+17,6	–	5,54	+5,54
		С	34,18	55,36	+21,18	33,52	50,5	+16,98
		П	65,82	27,04	-38,78	66,48	43,96	-22,52
	2. Наявність-відсутність установок у здійсненні пізнавально-творчої самостійності	В	–	32,14	+32,14	–	7,14	+7,14
		С	26,79	64,03	+37,24	23,63	47,8	+24,17
		П	73,21	3,83	-69,38	76,37	45,06	-31,31
	3. Наявність мотивації до пізнавально-творчої самостійності	В	10,97	76,02	+65,05	9,89	18,13	+8,24
		С	42,09	20,92	-21,17	42,31	60,99	+18,68
		П	46,94	3,06	-43,88	47,80	20,88	-26,92
	4. Прагнення реалізувати пізнавально-творчий стиль самостійності в майбутній професійній діяльності	В	–	18,88	+18,88	–	10,99	+10,99
		С	17,6	50,51	+32,91	18,13	34,07	+15,94
		П	82,4	30,61	-51,79	81,87	54,94	-26,93

	2	3	4	5	6	7	8	9
когнітивний	1. Системність, повнота і ґрунтовність знань, що сприяють формуванню пізнавально-творчої самостійності	В	-	41,07	+41,07	-	25,28	+25,28
		С	5,1	56,12	+51,02	3,3	58,24	+54,94
		П	94,9	2,81	-92,09	96,7	16,48	-80,22
діяльнісно-творчий	1. Наявність комплексу професійно-педагогічних спеціальних знань, що сприяють формуванню пізнавально-творчої самостійності	В	2,04	48,98	+46,94	1,64	23,08	+21,44
		С	20,92	50,0	+29,08	25,28	50,0	+24,72
		П	77,04	1,02	-76,02	73,08	26,92	-46,16
	2. Наявність творчого мислення	В	-	32,14	+32,14	-	7,14	+7,14
		С	26,79	64,03	+37,24	23,63	47,8	+24,17
		П	73,21	3,83	-69,38	76,37	45,06	-31,31
рефлексійно-результативний	1. Здатність адекватно оцінювати власну діяльність щодо формування пізнавально-творчої самостійності	В	-	31,12	+31,12	-	4,4	+4,4
		С	14,03	66,84	+52,81	21,98	47,8	+25,82
		П	85,97	2,04	-83,93	78,02	47,8	-30,22
	2. Контроль, самоконтроль, оцінка та самооцінка процесу й результатів здійсненої діяльності з метою подальшої її переоцінки	В	-	32,14	+32,14	-	7,14	+7,14
		С	26,79	64,03	+37,24	23,63	47,8	+24,17
		П	73,21	3,83	-69,38	76,37	45,06	-31,31

Висновки. Констатувальна діагностика показала, що загальний стан сформованості пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови знаходиться переважно на початковому й середньому рівнях, і лише в незначній частини майбутніх учителів – на високому рівні. Формувальний експеримент було спрямовано на перевірку ефективності

розробленої технології формування пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін. Контрольна діагностика виявила суттєву позитивну динаміку сформованості пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін. Висновки й достовірність отриманих результатів педагогічного експерименту були підтверджені методами математичної статистики. Обробка експериментальних даних із застосуванням критерію Пірсона (χ^2) засвідчила наявність статистично вагомих змін в експериментальній групі, що підтвердило правильність висунутої гіпотези ($T_n > T_k$, $24,22 > 5,991$). Відтак, розроблена технологія формування пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення педагогічних дисциплін є ефективною й може бути запропонована для впровадження в освітній процес педагогічного закладу вищої освіти.

Перспективами подальших розвідок є виявлення впливу розробленої педагогічної технології на рівень сформованості пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів-філологів, зокрема, майбутніх учителів української мови та літератури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жарова, Л. В. (1993). *Учить самостоятельности*. Москва: Просвещение (Zharova, L. V. (1993). *Teaching autonomy*. Moscow: Enlightenment).
2. Жерновникова, О. А. (2009). *Дидактичні умови стимулювання самостійної навчальної діяльності студентів медичного коледжу* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09). Харків (Zhernovnikova, O. A. *Didactic conditions of stimulating of independent learning activity of medical college students* (PhD thesis). Kharkiv).
3. Лазарева, О. М. (2014). Особливості самостійної пізнавально-творчої діяльності в евристичному навчанні. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4 (38), 254–264 (Lazareva, O. M. (2014). The peculiarities of cognitive creative independent activity in heuristic learning. *Pedagogical sciences: theory, practice, innovative technologies*, 4 (38), 254–264).
4. Малихін, О. (2005). Мотиваційно-цільовий компонент самостійної навчальної діяльності студентів вищого педагогічного навчального закладу. *Рідна школа*, 8, 28–30 (Malykhin, O. (2005). Motivationally-purposeful component of independent learning activity of students of higher pedagogical educational institution. *Native school*, 8, 28–30).
5. Половникова, Н. А. (1968). *Вопросы развития познавательной активности и самостоятельности школьников*. Казань: Татар. книж. изд-во (Polovnikova, N. A. (1968). *The issues of development of cognitive activity and independence of high school students*. Kazan).
6. Савченко, О. Я. (1982). *Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів*. Київ: Радянська школа (Savchenko, O. Ya. (1982). *Development of cognitive independence of junior pupils*. Kyiv: Soviet school).
7. Сіняговська, І. Ю. (2011). *Формування пізнавальної самостійності студентів педагогічного університету у процесі навчання іноземної мови* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09). Кривий Ріг (Siniuhovska, I. Yu. *Formation of cognitive independence of pedagogical university students while learning a foreign language* (PhD thesis). Kryvyi Rih).
8. Радул, В. В., Михайлов, О. В., Краснощок, І. П., Кушнір, В. А. (2002). *Соціально-професійне становлення особистості*. Кіровоград (Radul, V. V., Mykhailov, O. V.,

Krasnoshchok, I. P., Kushnir, V. A. (2002). *Social and professional formation of the personality*. Kirovohrad).

9. Шамова, Т. И. (1982). *Активизация учения школьников*. Москва: Просвещение (Shamova, T. I. (1982). *Activation of learning of schoolchildren*. Moscow: Enlightenment).

РЕЗЮМЕ

Михно Светлана. Реализация технологии формирования познавательно-творческой самостоятельности будущих учителей иностранного языка в процессе изучения педагогических дисциплин.

В статье на основе метода анализа, синтеза и обобщения раскрыта сущность понятия «познавательно-творческая самостоятельность будущих учителей иностранного языка» и выявлены особенности формирования познавательно-творческой самостоятельности будущих учителей иностранного языка в процессе изучения педагогических дисциплин. Разработана технология формирования познавательно-творческой самостоятельности будущих учителей иностранного языка в процессе изучения педагогических дисциплин, которая имеет следующие этапы: профессионально-мотивационный, содержательно-деятельный, личностно-рефлексионный. Раскрыты общие вопросы подготовки и проведения педагогического эксперимента. На основе методов психолого-педагогической диагностики, наблюдательных методов, обобщения и прогнозирования проведен мониторинг сформированности познавательно-творческой самостоятельности будущих учителей иностранного языка в процессе изучения педагогических дисциплин и представлены его результаты, проведен количественный и качественный анализ результатов исследования с использованием методов математической статистики. Практическое значение исследования состоит в использовании его результатов для обновления содержания лекционных и практических занятий педагогических дисциплин. К перспективным направлениям следующих научных исследований относим определение влияния разработанной педагогической технологии на уровень сформированности познавательно-творческой самостоятельности будущих учителей украинского языка и литературы.

Ключевые слова: технология, будущие учителя, заведения высшего образования, иностранный язык, познавательно-творческая самостоятельность, педагогические дисциплины.

SUMMARY

Mikhno Svitlana. Implementation of the technology of forming of cognitive creative independence of the future foreign language teachers in the process of mastering pedagogical courses.

The article reveals the notion “cognitive creative independence of the future foreign language teachers” and outlines the peculiarities of forming of cognitive creative independence of the future foreign language teachers in the process of mastering pedagogical courses; on the basis of analysis, synthesis and generalization methods. The technology of forming of cognitive creative independence of the future foreign language teachers in the process of mastering pedagogical courses has been developed, as well as its stages: professionally motivational, operational, personally reflective ones. The pedagogical conditions that make implementation of the developed technology effective have been identified. The general issues of preparation and conducting a pedagogical experiment have been uncovered. Using the methods of psychological and pedagogical diagnostics, generalization and prediction the monitoring of formation of cognitive creative independence of the future foreign language teachers in the process of mastering pedagogical courses has been performed and its results have been presented. The diagnostics has identified a range

of drawbacks that prevent effective formation of the cognitive creative independence. They are: lack of awareness of the importance of forming of cognitive creative independence, lack of links between practice and theory, inability to find unique approaches, etc. Qualitative and quantitative analysis of the conducted research has been done using the methods of mathematical statistics. The results have shown a significant increase in the level of cognitive creative independence of the future foreign language teachers in the process of mastering pedagogical courses. In the experimental group the highest result has been noted by the motivational criterion, this has proved the effectiveness of the implementation of the set of methodological and learning aids of the technology of forming of cognitive creative independence of the future foreign language teachers in the process of mastering pedagogical courses. The study does not cover all aspects of the given problem. Further research includes determination of the influence of the developed pedagogical technology on the level of forming of cognitive creative independence of the future linguists, future Ukrainian language and literature teachers in particular.

Key words: *technology, future teachers, foreign language, cognitive creative independence, pedagogical courses.*

УДК 378:616-056.2-057.87-055.2:33

Олена Петренко

Сумський державний університет

ORCID ID 0000-0002-7988-1773

DOI 10.24139/2312-5993/2018.05/175-184

ОЦІНКА РІВНЯ СТАНУ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТОК ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті розглянуто проблеми вивчення рівня стану здоров'я студенток економічних спеціальностей першого та другого курсів Сумського державного університету.

Аналіз науково-методичної літератури підтвердив наші дослідження про те, що з кожним роком студентів із ослабленим здоров'ям стає все більше.

Дослідження рівня здоров'я студенток виявило, що більшість із них – 78,9 % – мають низький та нижче за середній рівень здоров'я.

Нами визначені можливості засобів інноваційних технологій та програм для вдосконалення й покращення професійно важливих якостей студенток економічних спеціальностей

Ключові слова: *студентки економічних спеціальностей, стан здоров'я, методика Г. Л. Апанасенка.*

Постановка проблеми. Сучасні умови життя характеризуються суттєвим погіршенням стану здоров'я різних груп населення, а саме студентської молоді, бо вони є резервом трудових ресурсів країни. Прослідковується загальне збільшення кількості серцево-судинних захворювань, погіршення функціональних резервів організму, системне порушення постави, наявність різних вад опорно-рухового апарату, зниження рівня фізичної підготовленості тощо. Саме тому стан здоров'я студентів необхідно розглядати як показник їх готовності до трудової діяльності.